

LIETUVOS RESPUBLIKOS GENERALINĖ PROKURATŪRA

Teisingumo ministerijai

2021-10- Nr.
Į 2021-09-30 Nr. (1.13E)7R-5276

DĖL ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ DERINIMO

Generalinė prokuratūra, išnagrinėjusi pateiktus derinti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 156, 176, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 190, 192, 195, 196, 197, 199, 199¹, 199², 200, 201, 203, 204, 206, 208, 209, 212, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 224¹, 246, 248, 253, 255, 256, 267, 267¹, 270, 272, 277 ir 281 straipsnių pakeitimo, Kodekso papildymo 282¹ straipsniu ir Kodekso 177, 186 ir 298 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projektą (toliau – BK pakeitimo projektas), Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 115, 122, 125, 137, 187 ir 589 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 107¹, 113¹, 187¹, 293¹ ir 474¹ straipsniais įstatymo projektą (toliau – ANK pakeitimo projektas), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 122, 167 ir 225 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – BPK pakeitimo projektas) ir Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 8 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą (toliau – KŽĮ pakeitimo projektas), teikia šias pastabas ir pasiūlymus:

Dėl BK pakeitimo projekto

1. Pažymėtina, kad, atsižvelgiant į teikiamų pakeitimų apimtį, laikas, suteikiamas pastaboms pateikti, yra per trumpas, dėl to nėra galimybės pakeitimus išnagrinėti išsamiai ir diskutuojant su visa prokuratūros bendruomene, teismais, ikiteisminio tyrimo ir kitomis institucijomis.

2. Vertinant BK pakeitimo projektą apibendrintai, siūlomi pakeitimai nėra sistemiški, visapusiški, subalansuoti ir neužtikrintų tinkamos Baudžiamojo kodekso (toliau – BK) saugomų gėrių apsaugos. Šios išvados argumentai pateikiami kitose pastabose.

3. Manytina, kad taikant BK pakeitimo projekto 176 straipsnio 1 dalyje siūlomą nelaimingo atsitikimo darbe apimtį kriterijų „grupinis“, darbuotojams nukentėjus nesunkiai, kai pasekmė sveikatai yra nežymi, baudžiamasis persekiojimas darbdaviui būtų neadekvati priemonė. Sunkaus nelaimingo atsitikimo institutas dubliuoja dispozicijos alternatyvią sąlygą – sunkius padarinius. Jei turima mintyje, kad ši nelaimingo atsitikimo darbe apimtis siejama su sunkiu sveikatos sutrikdymu, taip ir turėtų būti nurodoma.

Atkreiptinas dėmesys, kad Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme įtvirtintos abi šiuo metu galiojančios redakcijos BK 176 straipsnio 1 dalyje vartojamos sąvokos: „nelaimingas atsitikimas darbe“ (2 straipsnio 21 dalis) ir „avarija“ (2 straipsnio 1 dalis), tačiau jų paskirtis skirtinga – „nelaimingas atsitikimas darbe“ tiesiogiai siejamas su pasekmėmis darbuotojui, o „avarija“ įvardinamas pats reiškinys. Siekiant baudžiamojo įstatymo lakoniškumo ir aiškumo, iš dispozicijos išbrauktina „avarijos“ sąvoka kaip perteklinė.

Atsižvelgiant į itin griežtą sankciją už šį neatsargų nusikaltimą, sąlygos baudžiamajai atsakomybei kilti turėtų būti aiškos. Siūlytina pašalinti „grupinio“ nelaimingo atsitikimo institutą, lingvistiškai tikslinti pasekmių pobūdį.

4. Siūlytina papildyti BK pakeitimo projekto 178 straipsnio 2 dalį, nurodant ir įsibrovimą į negyvenamą patalpą ar jos priklausinius, nesant didelės vertės požymio. Įsibrovimas į kitas (negyvenamąsias) patalpas laikytinas ne tokia pavojinga veika. BK 178 straipsnio 3 dalyje nurodytas didelės vertės svetimo turto pagrobimas, kuris veikos pavojingumu negali būti prilyginamas, pavyzdžiui, įsibrovimui į sandėliuką (negyvenamąją patalpą), jei pagrobiamas turtas,

kurio vertė nesiekia didelės vertės požymio. Taip pat siūlytina atsisakyti (galiojančio BK 178 straipsnio 2 dalyje, BK pakeitimo projekto 178 straipsnio 3 dalyje) automobilio pagrobimo. Veikos kvalifikavimą turi lemti daikto vertė, o ne objektas (pvz., automobilis).

5. Siūlytina BK pakeitimo projekto 190 straipsnio 1 ir 2 dalyse sąvokas išdėstyti nuosekliai, laikantis loginės sekos: nedidelė vertė, didelė vertė, labai didelė vertė.

6. Vertinant apibendrintai, pakeitimai, susiję su nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams (BK XXVIII skyrius) sankcijų ribomis, yra netikslingi. Kartu su šiais pakeitimais didinant didelės ir labai didelės vertės turto kategorijas, nusikalstamos veikos, susijusios su neteisėtu minėto turto disponavimu, nepagrįstai priskiriamos švelnesnių nusikalstamų veikų kategorijoms. Taip nusikaltimo dalyko vertė didėja, o nusikaltimo pavojingumas mažėja. Pavyzdžiui, BK pakeitimo projekto 178 straipsnių 3, 4 dalyse, 180 straipsnio 2, 3 dalyse, 181 straipsnio 2, 3 dalyse, 182 straipsnio 2, 3 dalyse, 183 straipsnio 2, 3 dalyse, 184 straipsnio 2 ir 3 dalyse inkriminuojant neteisėtą disponavimą vienokiu ar kitokiu būdu kitam asmeniui priklausančiu didelės vertės ar labai didelės vertės turtu, siūlomos laisvės atėmimo bausmės siejamos su itin trumpa trukme. Palyginus su šiuo metu galiojančiu teisiniu reguliavimu, didelės vertės turto pagrobimas tampa mažiau pavojingas, nors pagrobto turto vertė yra žymiai didesnė. Taigi asmenims, darantiems turtinio pobūdžio nusikaltimus, nukreiptus į kitų asmenų didelės ar labai didelės vertės turtą, apsimoka nusikalsti, nes numatytos sankcijos ribos nėra pakankamai atgrasančios. Juo labiau, priešingai pakeitimų iniciatorių nuomonei, minėtus nusikaltimus priskyrus mažiau pavojingų nusikaltimų kategorijoms, jų ištyrimas būtų patikėtas žemesnių grandžių teisėsaugos institucijų atstovams, kurie dėl itin didelio darbo krūvio šių nusikaltimų negalėtų ištirti operatyviai ir efektyviai.

Atsižvelgiant į tai, diskutuotina, ar nėra būtina BK pakeitimo projekto 178 straipsnių 3, 4 dalyse, 180 straipsnio 2, 3 dalyse, 181 straipsnio 2, 3 dalyse, 182 straipsnio 2, 3 dalyse, 183 straipsnio 2, 3 dalyse ir 184 straipsnio 2, 3 dalyse esančius nusikaltimus atitinkamai pripažinti sunkiais, bet ne apysunkiais nusikaltimais. Reikalinga išsami diskusija, ar BK 190 straipsnio 1 dalyje didinant turto, kuriuo disponuojama neteisėtai, vertę, atitinkamai mažinamas su šia verte susijusių nusikaltimų pavojingumas yra pagrįstas ir užtikrins BK 41 straipsnyje numatytą bausmės paskirtį bei neturės įtakos nusikalstamumo didėjimui šiose nusikalstamų veikų kategorijose.

Minėtų argumentų kontekste pažymėtina, kad pakeitimų iniciatoriai iš esmės atkreipia dėmesį tik į tą užsienio valstybių teisinio reguliavimo gerąją praktiką, kuri atitinka teikiamus pakeitimus. Tai reiškia, kad užsienio valstybių reglamentavimas nevertinamas kompleksiskai. Atkreiptinas dėmesys, kad už turtinius nusikaltimus Lenkijos Respublikoje baudžiama griežčiau: už vagystę (pagal analogiją su BK 178 straipsnio 1 dalimi) – iki penkerių metų; už atvirąją vagystę – iki aštuonerių metų; už vagystę su įsibrovimu – iki 10 metų; už plėšimą (pagal analogiją su BK 180 straipsnio 1 dalimi) – nuo dvejų iki 12 metų ar (pagal analogiją su BK 180 straipsnio 3 dalimi) – nuo trejų iki 12 metų; už turto prievartavimą (pagal analogiją su BK 181 straipsnio 1 dalimi) – iki 10 metų. Didelės vertės turtas ir didelė žala yra 200 000 zlotų (apie 45 248 eurai), už didelės vertės turto užvaldymą ar didelės žalos padarymą baudžiama iki 10 metų laisvės atėmimo. Labai didelės vertės turtas ir didelė žala yra 1 000 000 zlotų (apie 226 224 eurai).

7. BK pakeitimo projekto 195 straipsnio 1 dalyje tikslinga išplėsti sankcijų rūšis ir numatyti alternatyvią bausmę – viešuosius darbus.

8. Nepritartina BK 199 straipsnio keitimui šiame etape. Šis straipsnis turėtų būti keičiamas sistemiskai, derinant su BK 259, 260 straipsnių ir kitais Lietuvos Respublikos Seime įregistruotais ir svarstomais baudžiamąją atsakomybę už narkotinių ir psichotropinių medžiagų įgijimą, gabenimą, dekriminalizavimą reglamentuojančiais įstatymų pakeitimo projektais bei atsižvelgiant į šiuo metu derinamą Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir su narkotikais susijusios žalos klausimais iki 2035 metų“ projektą.

Jei vis dėlto būtų nuspręsta svarstyti šio straipsnio pakeitimą, siūlomai BK projekto 199 straipsnio formuluotei nepritartina. Negalima nesutikti, kad dabartinis draudžiamų medžiagų kontrabandos reglamentavimas, nenumatantis baudžiamosios atsakomybės diferencijavimo pagal

šių medžiagų kiekius, yra ydingas. Kita vertus, negalima pritarti išvadai, kad vien dėl tokio reglamentavimo ši nusikaltimų būtina dekriminalizuoti. Bet kokio kiekio narkotinių medžiagų gabenimas per valstybės sieną yra didesnio pavojingumo veika, nei gabenant (nepriklausomai nuo to, su ar be tikslo platinti) šalies viduje, todėl šios specialiosios normos atsisakymas nebūtų pagrįstas. Pabrėžtina, jog asmuo, gabendamas draudžiamas medžiagas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, ne tik pažeidžia disponavimo jais tvarką, bet ir medžiagų gabenimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną tvarką. Taip pažeidžiami du baudžiamojo įstatymo saugomi objektai. Dėl to akivaizdu, kad baudžiamoji atsakomybė už narkotinių medžiagų ar šaunamųjų ginklų kontrabandą yra būtina, tačiau jos reglamentavimas turi keistis. Aiškinamajame rašte iškeltą atsakomybės proporcingumo ir protingumo problemą siūlytina spręsti diferencijuojant atsakomybę už narkotikų kontrabandą ir vietoj vienos dalies įtvirtinant, pavyzdžiui, tris: 1) gabenimas per sieną neturint tikslo platinti, 2) didelio kiekio gabenimas ir 3) itin didelio kiekio gabenimas (su atitinkama atsakomybe, kuri galėtų būti šiek tiek griežtesnė nei atitinkamose BK 259 ir 260 straipsnių dalyse).

BK pakeitimo projekto 199 straipsnio 4 dalyje kvalifikuojančių požymių (šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, radioaktyviųjų medžiagų, nuodingųjų, stipriai veikiančių, narkotinių, psichotropinių medžiagų arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) gabenimas) atsisakymas vertintinas kaip nepagrįstas. Nors galbūt manoma, kad galiojantis reglamentavimas yra perteklinis ir pakaktų atsakomybės, kylančios pagal kitus BK straipsnius (pvz., 253, 259, 260, 256), tačiau, atsisakius kvalifikuojančių požymių, baudžiamoji atsakomybė už šių daiktų (medžiagų) gabenimą per valstybės sieną pagal BK 199 straipsnį vis tiek kiltų, bet turėtų būti įrodinėjama per vertės požymį. Kiekvienu atveju turėtų būti nustatoma, ar šių daiktų (medžiagų) vertė neviršija 150 MGL, o tai itin apsunkintų ikiteisminį tyrimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu Seime svarstomi BK 259 straipsnio pakeitimai, kuriais dekriminalizuojamas disponavimas nedideliu kiekiu narkotinių (psichotropinių) medžiagų, todėl visiškai prarandama narkotinių medžiagų siuntimo per valstybės sieną nedideliais kiekiais kontrolė. Tyrimai nebus atliekami, administracinė teisena nesudaro galimybių nustatyti sistemingumo. Administracinė atsakomybėn asmenys patraukti galėtų būti tik tada, jei siųstųsi medžiagas savo vardu. Tai turėtų neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai. Dėl to manytina, kad BK 199 straipsnio formuluotėmis reikėtų reglamentuoti atsakomybę dėl ginklų, sprogmenų ir kitų medžiagų gabenimo. Siūlytina palikti BK 199 straipsnio dabar galiojančioje 4 dalyje nurodytus veikos kvalifikuojančius požymius, atsakomybę diferencijuojant pagal kiekį.

9. Siūlytina BK pakeitimo projekto 253 straipsnio 1 dalies sankcijoje nustatytų bausmių sąrašą papildyti alternatyviomis bausmėmis, tokiomis kaip bauda, laisvės apribojimas. Praktikoje pasitaiko nusikalstamų veikų (pvz., susijusių su dujinio pistoleto laikymu ar kai randama kito kalibro, nei legaliai turimo ginklo, šovinių), už kurių padarymą galėtų būti skiriama bauda ar laisvės apribojimas. Taip pat, numačius alternatyvias sankcijas, būtų sudaryta galimybė tyrimą baigti ir ekonomiškumu procesu, priimant baudžiamąjį įsakymą ar pagreitinoto proceso tvarka.

Be to, siūlytina BK 253 straipsnį papildyti 3 dalimi, numatant baudžiamąją atsakomybę už šio straipsnio 2 dalyje numatyto nusikaltimo padarymą veikiant organizuotoje grupėje. Toks papildymas atitiktų ir kituose nusikaltimuose esančių kvalifikuojančių požymių kategorijas (BK 178 straipsnio 3 dalis, 180 straipsnio 3 dalis, 181 straipsnio 3 dalis), taip pat kriminalizuotų itin dažnai pasitaikančius organizuoto nusikalstamumo veiksmus. Be to, toks reglamentavimas atspindėtų nuoseklią įstatymo leidėjų poziciją dėl organizuoto nusikalstamumo veiklos kriminalizavimo. BK 249 straipsnio 2 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė asmenims, kurie dalyvauja ginkluoto nusikalstamo susivienijimo veikloje, tačiau organizuotos grupės ginkluotumas BK nėra tinkamai reglamentuotas. Manytina, kad tokias nusikalstamas veikas, į kurių sudėtį įeina neteisėtas disponavimas šaunamaisiais ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis, būtina pripažinti sunkiais nusikaltimais ir už juos numatyti laisvės atėmimą nuo šešerių iki dešimties metų.

10. Siūlytina dekriminalizuoti BK 255 straipsnyje nurodytas veikas, atitinkamas nuostatas perkeliant į Administracinių nusižengimų kodeksą ir numatant administracinę atsakomybę. Manytina, kad atskirų taisyklių pažeidimas dėl aplaidumo neturėtų būti kriminalizuojamas.

Atkreiptinas dėmesys, kad BK 255 straipsnio 1 dalies dispozicijoje nenurodyta jokių neteisėto panaudojimo padarinių. Būtų galima svarstyti dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo reikalingumo, jei būtų nurodyti padariniai (sunkus sveikatos sužalojimas ar pan.).

11. BK pakeitimo projekto 182 straipsnio 2 dalyje, 183 straipsnio 2 dalyje, 184 straipsnio 2 dalyje numatomos apysunkių nusikaltimų sudėtys, kai tokios veikos objektas – didelės vertės turtas, t. y. turtas, kurio vertė pagal BK projekte siūlomus pakeitimus nuo 15 000 iki 37 500 Eur. Kaip minėta, dėl poreikio keisti BK, švelninant baudžiamąją atsakomybę už tokios kategorijos nusikalstamas veikas, diskutuotina, tačiau jeigu tokiam pasiūlymui būtų pritarta, vertinant sistemiškai, šie BK pakeitimai reikalauja ir Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 151 straipsnio 7 dalies pakeitimo, numatant galimybę tęsti laikiną nuosavybės teisių apribojimą, neribojant pratęsimų skaičiaus ir bylose dėl tokių apysunkių nusikaltimų. Pakeitus tik nurodytus BK straipsnius, susidarys situacija, kai bylose dėl nusikalstamų veikų pagal BK 182 straipsnio 2 dalį, 183 straipsnio 2 dalį, 184 straipsnio 2 dalį nuosavybės teisių apribojimas ikiteisminio tyrimo metu galės trukti tik 12 mėn., nors tokio pobūdžio ikiteisminiai tyrimai paprastai trunka ilgiau. Esamuose tyrimuose (atsižvelgiant į švelninančio įstatymo grįžtamąją galią) gali tekti naikinti laikinus nuosavybės teisės apribojimus, trunkančius ilgiau nei vienus metus. Taigi nepakeitus BPK 151 straipsnio 7 dalies, gali nukentėti civilinių ieškovų, nukentėjusiųjų interesai, taip pat nebebus užtikrinamas turto konfiskavimas.

12. Dėl BK pakeitimo projekto 270 straipsnio pažymėtina, kad keičiant šio straipsnio nuostatas reikia peržiūrėti ir sistemiškai tobulinti ir kitus BK XXXVIII skyriaus „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai aplinkai ir žmonių sveikatai“ straipsnius – 271¹ straipsnį ir 277¹ straipsnį. Dėl to nepritartina 270 straipsnio pakeitimui šiuo BK pakeitimo projektu. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarija parengė Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 270, 271¹ ir 277¹ straipsnių pakeitimo įstatymo projektą (teisės akto projekto registracijos Nr. 21-30737). Generalinė prokuratūra minėtam projektui pastabų ir pasiūlymų neturėjo (Generalinės prokuratūros 2021 m. spalio 15 d. raštas Nr. 17.2.-2860).

13. Manytina, kad keičiant BK turėtų būti sistemiškai peržiūrėti bei keičiami ir kiti straipsniai. Keistinas BK 202 ir 207 straipsniai, subalansuojant ir diferencijuojant nusikalstamas veikas ekonomikai ir finansų sistemai pagal jų pavojingumą, taip pat sankcijų pasiskirstymą pagal jų pavojingumą, eliminuojant ir dekriminalizuojant veikas, kurios nėra tokio pavojingumo, už kurį būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė. Siūlytina įtvirtinti nusikalstamas veikas kaip pavojingesnes, darančias didesnę žalą ekonomikai, verslui ir finansų sistemai, kvalifikuojančius požymius. Taip pat pažymėtina, kad šiuo metu numatyti bausmių skirtumai už kvalifikuotas nusikalstamas veikas nėra esminiai, todėl nedaro reikiamo poveikio nusikalstamumui, net priešingai – darant kvalifikuotas nusikalstamas veikas, nusikalstama nauda gaunama didesnė, o gresianti bausmė už tokią kvalifikuotą nusikalstamą veiką iš esmės nesiskiria, ir tai netiesiogiai skatina daryti sunkesnes nusikalstamas veikas (pvz., BK 207 straipsnio 1 dalyje nustatyta bausmė šiuo metu yra iki dvejų metų laisvės atėmimo, o BK 207 straipsnio 2 dalyje – iki ketverių metų laisvės atėmimo). Siūlytina suvienodinti tiek nusikalstamų veikų požymius pirminėse ir kvalifikuotose nusikalstamų veikų sudėtyse, tiek ir taikytinų bausmių principus už šias nusikalstamas veikas, nustatant, kad tyčinės pirminės nusikalstamos veikos būtų priskiriamos apysunkiems nusikaltimams, o kvalifikuotos, labai didelę žalą darančios nusikalstamos veikos būtų priskiriamos sunkiems nusikaltimams, nustatant už juos septynerių ar aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmes. Taip pat, siekiant tinkamai ir proporcingai nustatyti nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai bei finansų sistemai pavojingumo lygius, atsižvelgiant į infliaciją, *ultima ratio* principą, siūlytina dar labiau didinti nesumokėtų (BK 219 straipsnis), siekiamų išvengti (BK 220, 221 straipsniai) mokesčių dydžius – atitinkamai vietoj BK pakeitimo projekte nurodytų 150 MGL į 300 MGL.

14. Atsižvelgiant į argumentus, nurodytus 13 punkte, siūlytina sujungti galiojančio BK 208 straipsnio 1 ir 2 dalis, numatant, kaip ir siūloma BK pakeitimo projekte, kvalifikuojantį požymį didelę turtinę žalą, ir jose nurodytas nusikalstamas veikas priskirti apysunkiems nusikaltimams.:

Dėl ANK pakeitimo projekto

1. Siūlytina į ANK 113¹ straipsnį įtraukti perdarymo požymį, kuris šiuo metu yra galiojančiame BK 298 straipsnyje.

2. Siūlytina ANK 125 straipsnio 1 ir 2 dalyse įrašyti ir įgijimo požymį, nes tai priešinga teisei veikla, o sistemiškai įgijimas, laikymas, gabenimas yra alternatyvūs požymiai.

Manytume, kad konkrečios BK ir ANK keičiamų nuostatų formuluotės galėtų būti rengiamos ir derinamos tęsiant Teisingumo ministerijos, Generalinės prokuratūros ir, prireikus, kitų kompetentingų institucijų bendradarbiavimą.

Pastabų dėl BPK pakeitimo projekto ir KŽĮ pakeitimo projekto neturime.

Generalinė prokurorė

Nida Grunskienė